

Nr 171.

Av herr **Nylander**, om införande av tull å ammoniumsulfat.

Enligt gällande tulltaxas taxenr 203 stat. nr 505 är den kemiska produkten *ammoniumsulfat* (svavelsyrad ammoniak) tullfri, ett förhållande, som ägt bestånd mycket länge utan olägenhet, men som efter de senare årens omläggning av produktionsförhållandena medfört konsekvenser, vilka synas göra en ändring i tullsystemet på denna punkt nödvändig.

Ammoniumsulfat förbrukas i vårt land huvudsakligen såsom gödselmedel på grund av sin kvävehalt. Dess användning till kemisk-tekniska ändamål är rätt mångsidig, men representerar synnerligen obetydliga kvantiteter i förhållande till förbrukningen för jordbruksändamål.

Ammoniumsulfat var tidigare i den svenska handeln huvudsakligen en biprodukt från de inhemska gas- och koksverken och import av denna artikel förekom blott i någon mån. Konsumtionen var emellertid länge i förhållande till andra kvävegödselmedel ringa och varan hörde till de dyraste bland dessa.

En högst väsentlig förändring härutinnan har emellertid inträtt, sedan den moderna tekniken tillåter framställning av kväveföreningar genom fixering av luftens kväve på syntetisk väg, utan att anlita den större omväg, som de länge kända metoderna för framställning av kalksalpeter och kalkkväve innebära. Ett direkt resultat av denna nyorientering inom luftkväveindustrien, vilken blivit särskilt bekant genom Haber-Bosch-metodens framgångsrika tillämpning i Tyskland under världskriget och därefter, är att ammoniak och ammoniakföreningar i praktiskt obegränsad myckenhet kan ställas till teknikens och jordbrukets förfogande, samtidigt som de olika förbrukarländerna kunna göra sig ganska oberoende av tillförseln utifrån av råvara eller färdigfabrikat för sitt behov av tekniska kväveprodukter. Också har den syntetiska tillverkningen av kväveföreningar över ammoniak fått en lika snabb som stortartad utbredning över hela världen. Nationerna hava allmänt skyndat sig att redan med hänsyn till den ekonomiska försvarsberedskapen bygga luftkvävefabriker av denna nya typ. Även i Sverige har en sådan kommit till stånd år 1928 vid Ljungaverks kemiska fabriker nära Sundsvall.

I Sverige användas huvudsakligen följande kvävegödselmedel:

chilesalpeter	15.5 % kväve
kalksalpeter	15.5 % kväve
kalkkväve	18 eller 20 % kväve
ammoniumsulfat	20.8 % kväve

Av dessa importeras chilesalpeter och kalksalpeter, under det att kalkkväve tillverkas inom landet och ammoniumsulfat dels tillverkas inom landet och dels importeras.

Konsumtion.

Sveriges konsumtion av kvävegödselmedel under de senaste 5 åren i ton vara och i ton kväve framgår av nedanstående tabeller:

Ton vara:	1927	1928	1929	1930	1931
chilesalpeter	27,667	38,998	43,062	37,480	26,776
kalksalpeter	37,483	29,527	30,137	29,215	27,103
kalkkväve	16,234	16,058	17,018	18,769	14,901
ammoniumsulfat	5,764	5,563	9,559	15,771	15,305
Summa	87,148	90,146	99,776	101,235	84,085
Ton kväve:	1927	1928	1929	1930	1931
chilesalpeter	4,288	6,045	6,675	5,809	4,150
kalksalpeter	5,860	4,222	4,310	4,178	4,201
kalkkväve	2,922	2,890	3,063	3,378	2,682
ammoniumsulfat	1,199	1,157	1,988	3,280	3,183
Summa	13,769	14,314	16,036	16,645	14,216

Kvävepriset.

Konsumentpriset per 100 kg vara och per kg kväve för de olika kvävegödselmedlen banfritt tariffhamn år 1913 och de senaste 5 åren framgår av nedanstående tabeller:

Pr 100 kg vara:	1913	1927	1928	1929	1930	1931
chilesalpeter	23: —	24: —	21: 50	19: 95	19: 04	19: 04
kalksalpeter	—	22: 25	21: 50	18: 90	18: 10	18: 10
kalkkväve, 18 %	21: 60	20: 50	19: 75	19: 50	18: —	{ 18: — ¹ 16: — ²
ammoniumsulfat	29: —	25: —	22: —	21: 50	17: —	16: 50
Pr kg. kväve:	1913	1927	1928	1929	1930	1931
chilesalpeter	1: 48	1: 55	1: 39	1: 29	1: 23	1: 23
kalksalpeter	—	1: 45	1: 39	1: 22	1: 17	1: 17
kalkkväve, 18 %	1: 20	1: 14	1: 10	1: 08	1: —	{ 1: — ¹ —: 89 ²
ammoniumsulfat	1: 39	1: 20	1: 06	1: 03	—: 82	—: 79

Det framgår av dessa uppgifter, att Sverige genom upptagande av den nya syntetiska kväveindustrien gjort betydande framsteg i riktning mot självförsörjning i fråga om de viktiga kvävegödselmedlen. Men även i andra avseenden har denna nyhet varit av utomordentlig betydelse. Den giver framför allt praktiskt möjlighet att inom landet, oberoende av import, tillverka salpetersyra, ett för framställning av moderna sprängämnen och krut alldeles ounggängligt ämne. De under normala förhållanden relativt små kvantiteter kväve, som för sistnämnda ändamål förbrukas inom landet, göra att fabrikationen måste ekonomiskt vila på avsättningen av kvävegödselmedel till jordbruket.

¹ Våren 1931 banfritt tariffhamn.

² Hösten 1931 banfritt Ljungaverk eller Alby.

I själva verket har det svenska jordbruket i syntetiskt ammoniumsulfat fått ett så effektivt och billigt kvävegödselmedel, som någonsin stått till dess förfogande. Detta gödselmedel tillverkas inom landet, och fabrikationen har utvidgningsmöjligheter i full paritet med en även mycket starkt stegrad konsumtion av kvävegödning. Det i Sverige jämväl tillverkade kalkkvävet, som tekniskt representerar ett äldre skede av luftkvävet's fixering (över kalciumkarbid), kompletterar den inhemska produktionen med ett kvävegödselmedel, som vissa jordar kräva.

Denna i och för sig så glädjande utveckling har emellertid råkat i fara att stäckas av ett konjunkturomslag, som hastigt förändrat hela läget.

Efter upplösningen i juli månad 1931 av den internationella kvävekonventionen, som bland annat innebar en intresseavvägning mellan de sydamerikanska producenterna av chilesalpeter och de europeiska tillverkarna av syntetiska kväveprodukter, inträdde ett förvirrat tillstånd på världsmarknaden i fråga om kvävegödselmedel. En mängd producenter i skilda delar av världen började planlöst undersälja varandra med den påföljd, att hastiga och våldsamma fall i prisnoteringarna följde slag i slag på alla oskyddade marknader. Sverige fick omedelbart stark känning av denna kris. Under hela sistlidna sommar föll sålunda noteringen å ammoniumsulfat, som i maj 1931 offererades från utlandet till ca. 160/- sh. per ton cif svensk hamn, ända ned till ett bottenläge av 82/- sh. per ton cif (i september 1931). Under hela eftersommaren och en stor del av hösten kunde på grund av den kaotiska marknaden svensk tillverkning överhuvud taget icke vinna avsättning vare sig inom landet eller på export.

Sedan emellertid den svenska kronvalutan i slutet av september 1931 lämnat guldpariteten, inträdde så tillvida en förändring i läget, att de utländska noteringarna började lämnas i dollar i stället för i shilling, samtidigt som en tillfällig prishöjning ägde rum. Från och med medio av december gingo emellertid noteringarna ånyo tillbaka och hava på sista tiden haft en starkt vikande tendens. Mot offerter å 21 å 22 dollar per ton i oktober/medio december 1931 svara i januari 1932 utbud på ända ned till ca. 18 dollar per ton.

Genom kronvalutans fall hade man kunnat förvänta en minskad känning av konkurrensen från utlandet, men förenämnda prisutveckling har till större delen neutraliserat effekten av det svenska valutafallet.

Detta ogynnsamma förhållande förvärras i hög grad genom verkningarna av den allmänna finanskris, som övergår världen. En av yttringarna av denna kris är nämligen utomordentligt kraftiga skyddsåtgärder i en serie kväveproducerande länder för det egna landets kvävefabriker i form av höjda tullar, importförbud och andra hinder för utländsk vara samtidigt som det inhemska priset hålles uppe och exportpriset, tack vare skyddet för hemmamarknaden, kan sänkas långt under framställningskostnaden. Man torde kunna beteckna tillståndet som en ohejdad dumpingpolitik från alla skyddade länder på varje öppen marknad för kväveprodukter. I Europa äro de enda för närvarande oskyddade länderna med egen tillverkning av ammoniumsulfat Spanien, Holland, England och Sverige. Sverige kan dock med inhemska produktion till

fullo täcka hela föreliggande behov, medan exempelvis Spanien är i väsentlig grad hänvisat till import.

Resultatet kan för Sveriges vidkommande utläsas i nedanstående siffror.

År 1931 konsumerades för jordbruksändamål inom Sverige följande kvantiteter ammoniumsulfat:

svensk vara	12,500 ton
importvara	2,800 »
	Summa 15,300 ton

För vårsäsongen 1932 är ställningen hittills följande:

svensk vara (försåld)	ca. 4,400 ton
importvara (försåld)	» 8,400 »
	Summa ca. 12,800 ton

Man beräknar, att ytterligare kunna försälja ca. 5,500 ton.

Av den inhemska tillverkningen torde, även om hela sistnämnda kvantitet (ca. 5,500 ton) kunde trots alltjämt pågående dumping bliva täckt med svensk vara, ändock efter vårsäsongen komma att kvarligga minst 6,500 ton osåld vara, som på grund av över allt mötande importhinder eller dumpingpriser har föga utsikt att bliva såld på export.

Om denna situation förlänges, blir den svenska tillverkningen av syntetiska kväveprodukter lamslagen och kan bringas att upphöra, innan den vunnit tillräcklig styrka, något som från det allmännas synpunkt vore att i hög grad beklaga. Frågan är då, om från statsmakternas sida kan och bör vidtagas någon åtgärd för att stödja den inhemska företagareverksamheten i dess kamp emot ovan berörda, med nuvarande internationella finanskris på det närmaste sammanhängande svårigheter.

Jag har vid övervägande härav trott mig finna, att *åsättande av en tull å ammoniumsulfat* skulle kunna bereda denna varas tillverkning ett visst marknadsskydd, som dels icke skulle stöta på hinder i någon av våra gällande handelstraktater med främmande makter, dels på grund av särskilda omständigheter, vartill jag återkommer nedan, icke behövde befaras medföra en tullen motsvarande fördyring av varan för förbrukarne, en fördyring, som överhuvud taget endast skulle inträda i den mån dumpingpriser föreligga.

Man skulle visserligen häremot kunna hänvisa till det förhållandet, att riksdagen för icke så länge sedan genom borttagande av återstående tull å kalkkväve och superfosfat i viss mån synes hava biträtt det från jordbrukarhåll länge hävdade kravet på tullfrihet för gödselmedel, men med hänsyn till här förebragta omständigheter synes dock motiverat, att man ej för upprätthållande av en princip skall anse sig förhindrad tillgripa tullpolitiska medel till skydd för viktiga nationella intressen.

Beträffande de särskilda omständigheter, jag förut omnämnt, får jag i avseende på den föreslagna tullens inverkan på prisbildningen erinra om följande.

Konkurrensen med de tullfria kvävegödselmedlen, såsom chilesalpeter och kalksalpeter, har, enligt vad lång erfarenhet bekräftar, i Sverige städse för-

hindrat utnyttjande av hela tullsatsen å ett tullbelagt kvävegödselmedels pris. Trots tullen har alltså exempelvis kalkkväve, så länge det var tullbelagt, betalats efter ett pris, som motsvarat ett något lägre värde å kväveinnehållet än till exempel chilesalpeterkvävet. Sedan tullen bortfallit, har denna kalkkvävet prisrelation till chilesalpeteren icke undergått någon väsentlig förändring. Härav synes, att tullen å kalkkväve icke utnyttjades vid varans prissättning, ett förhållande som på sin tid vid behandlingen av kalkkvävetullen år 1928 bl. a. av lantbruksstyrelsen till fullo vitsordades.

I fråga om tullbelagt ammoniumsulfat komme att gälla samma förhållande, i det att priset regleras av priset å exempelvis chilesalpeter eller kalksalpeter. Ett försök att utnyttja tullskydd till prishöjning å ammoniumsulfat utöver förenämnda prisläge skulle omedelbart återverka på avsättningen.

Genom det ifrågasatta tullskyddet försvåras importen av utländsk dumpingvara, samtidigt som den inhemska produktionen får utsikt att vinna tillräcklig avsättning och därigenom bereda fortsatt sysselsättning åt sina arbetare samt förhindra ökad arbetslöshet. Fortbeståndet av den svenska luftkväveindustrien innebär också en viss garanti för att vårt lands konsumenter av kvävegödselmedel icke behöva riskera att bliva föremål för oskäligt utnyttjande från internationellt håll genom betydligt höjda priser på för jordbruket oundgängliga förbrukningsvaror.

Med dylika företeelser på den internationella marknaden för ögonen borde det icke möta betänkligheter att från svensk sida införa ett marknadsskydd i form av tull, i synnerhet som tullskyddet i detta fall icke läser komma att ofördelaktigt inverka på det inhemska priset. Samtidigt vunnas även den fördelen, att åtgärden torde verka till minskning av importen och därigenom dels till stödande av vårt lands handelsbalans och vår valutaställning, dels till förebyggande av ökad arbetslöshet.

Vidkommande den tullsats, som lämpligen bör åsättas ammoniumsulfat, förordar jag, att man väljer samma tullsats, som ursprungligen gällde för kalkkväve, nämligen 5 kronor per 100 kg.

På grund av vad ovan anförts hemställes,

att riksdagen måtte besluta sådan ändring av tulltaxenummer 203 i gällande tulltaxa, att ammoniumsulfat åsättes en tull av 5 kronor för 100 kg.

Stockholm den 21 januari 1932.

Axel Nylander.